ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 12.08.2024 | Крістос Каціоуліс & Волтер Кемп

Сміливість взяти ситуацію в свої руки

Поки ми не побачили реальних скоординованих зусиль, спрямованих на припинення війни в Україні. Контактна група може це виправити.

«Миротворчі місії» Віктора Орбана, нинішнього очільника Ради ЄС, викликали низку дискусій усередині Європейського союзу. Ці обговорення передусім стосувалися питання, хто має говорити від імені ЄС і чи повинні такі поїздки каратися Євросоюзом. Однак часто не беруть до уваги те, що Орбану вдалося виконати роль «князя миру» лише тому, що існує певний міжнародний вакуум. Уже понад два роки Росія веде агресивну війну проти України, проте зусилля для досягнення миру поки не знайшли скоординованої форми.

Після того, як двосторонні переговори між Росією та Україною в Стамбулі провалилися, було започатковано низку ініціатив, спрямованих на конкретне вирішення проблеми. Італія, Китай і Бразилія продемонстрували мирний план, навіть сам Папа Римський докладав зусиль для досягнення миру. Проведення багатостороннього саміту у Швейцарії мало на меті не так встановлення миру, а радше ініціювання кроків до миру. Але все це не було пов'язано між собою.

Прірва між поодинокими зусиллями, мирними планами та всеохопними мирними конференціями з великою кількістю організаторів, як серед держав, так і серед різноманітних організацій, демонструє одне: бракує стабільної та більш гнучкої структури, в межах якої матимуть змогу зустрічатися найважливіші зацікавлені сторони. Для врегулювання війни Росії проти України необхідна міжнародна контактна група, що діяла б у рамках резолюції Генеральної Асамблеї ООН, яка через рік після початку повномасштабного вторгнення закликала всі держави та міжнародні організації підтримати дипломатичні зусилля, спрямовані на досягнення справедливого і тривалого миру.

Контактна група – не панацея, і не принесе мир усього за кілька місяців. Але контактна група точно зможе координувати зусилля

відповідних міжнародних дієвців, розвивати спільні позиції між мирними планами та спільно адресувати їх до сторін конфлікту. Вона працюватиме згідно з правилами та слугуватиме координації, співпраці та взаємній згуртованості у відповідній конфліктній ситуації. Водночас міжнародні контактні групи підкреслюють, що вирішення конфлікту є нагальною потребою. В часи зростання геополітичного напруження вони можуть залучити до обговорення великі держави і, таким чином, мати ефект деескалації.

Завдань перед такою контактною групою достатньо, бо презентація спільних ініціатив так само важлива, як і сприяння діалогу між сторонами конфлікту. Вона може чинити політичний тиск на сторони конфлікту, щоб ті почали переговори. І останнім, але не менш важливим є те, що міжнародна контактна група може ініціювати невеликі кроки, які сприяють поліпшенню ситуації для цивільного населення. Стримування атак на цивільну інфраструктуру – таке саме важливе питання, як і безпека ядерних об'єктів.

Сторони конфлікту не повинні входити до складу контактної групи. Це принципово.

Для того щоб формат був ефективним у нинішній ситуації між Росією та Україною, в якій Росія, зокрема, ігнорує багато з вище перерахованих аспектів, склад групи відіграє вирішальну роль. Слід чітко розділяти контактну групу і сторони конфлікту. Не можна також повторити помилку Нормандського формату, коли Росія сіла за стіл переговорів, оскільки номінально не була стороною конфлікту. Сторони конфлікту не повинні входити до складу контактної групи, це принципово, позаяк це не переговорний формат. Натомість їх потрібно залучати до додаткового формату, або індивідуально, або як +2, якщо це є доречним. Це означає, що сторони конфлікту не сидять за столом переговорів, але не можна сказати, що вони цілковито виключені з переговорного процесу. Така формула могла б акуратно й обережно вирішити питання участі всіх сторін, яке викликало розбіжності в Бюрґенштоці.

Контактна група матиме достатній політичний вплив, якщо вона матиме належний склад. Її осердя повинні складати країни – члени Ради Безпеки ООН (крім Росії). До нього також мають увійти

Німеччина, як центральна європейська держава, і Туреччина, яка продовжує підтримувати добрі стосунки з обома ворогуючими сторонами, а також свого часу допомогла укласти успішну зернову угоду. Але глобальний вимір має бути представлений не лише п'ятьма постійними членами Ради Безпеки ООН. Власне, країни БРІКС також повинні стати частиною контактної групи. А це, в свою чергу, означатиме, що Індія, Бразилія та Південна Африка будуть сидіти за столом переговорів разом із Китаєм. Включення Швейцарії як нейтральної країни, що також має значний досвід посередництва у врегулюванні конфліктів, може мати сенс. Швейцарія могла б узяти на себе роль *фасилітатора* в цьому сузір'ї з дев'яти держав плюс дві держави, яким, звісно, керувати нелегко.

Для того щоб ця група функціонувала як формат, залученим сторонам варто призначити спеціальних радників, які, в першу чергу, займаються цим конфліктом і можуть виступати в ролі контактних осіб як усередині країни, так і поза її межами. Це вимагає налагодження зв'язків між багатосторонніми організаціями. Відповідно, ООН може призначити *спеціального радника* (не спеціального представника), який може підтримувати роботу Контактної групи за допомогою Секретаріату ООН. ОБСЄ також може взяти на себе подібну роль, оскільки ця організація має багаторічний досвід роботи в Україні, а також може певною мірою виконувати свою роль основної організації з питань європейської безпеки.

Підготовка має розпочатися найближчим часом, оскільки вікно можливостей до початку виборів у США не дуже велике

З усіма можливими та гіпотетичними складами груп стає зрозуміло, наскільки непростим завданням стане створення такої групи, щоб вона працювала, а також щоб мати можливість використовувати її для справді конструктивного впливу на досі розрізнені і нескоординовані мирні ініціативи. Але, щоб це сталося, спочатку необхідно подолати величезні політичні перешкоди. Ініціатива створення такої контактної групи повинна бути зроблена та підкріплена політичним капіталом. Підготовка має розпочатися найближчим часом, оскільки вікно можливостей до початку виборів у США не дуже велике. Принаймні, для остаточного формування такої групи необхідно дочекатися результатів виборів.

За цим може слідувати ініціатива Генерального секретаря ООН, або таку ініціативу може запропонувати невелика група держав, які поділяють мету якнайшвидшого встановлення справедливого миру. Багатообіцяючою може бути, наприклад, спільна ініціатива Німеччини, Південної Африки й Туреччини. В цьому випадку обидві сторони конфлікту, а також НАТО і БРІКС, ймовірно, були б адекватно представлені. Третьою можливістю могла б стати дипломатична ініціатива уряду Фінляндії, країни, що головуватиме в ОБСЄ 2025 року й може зробити таку контактну групу центральним проєктом свого головування. Це була б далекоглядна ідея, що через 50 років після ухвалення Гельсінського заключного акту зосередилася б на меті забезпечення сталого миру в Європі та докладала б зусиль для його досягнення.

Співпраця воюючих сторін із такою контактною групою є необхідною умовою для того, щоб цей формат приносив реальну користь. А проте, зважаючи на патову ситуацію, що склалася у військовому плані, а також взаємну втому, цілком можливо, що така група могла б запропонувати можливість зберегти обличчя для закриття невирішених питань. Неодноразово згадуване дозрівання конфлікту, необхідне для того, щоб обидві сторони розглядали переговори як життєздатний варіант, можливо, можна було б прискорити за допомогою створення контактної групи. Водночас такий формат став би доступним, щойно виникне потреба у посиленні міжнародної координації.

Продовження війни та небезпека подальшої ескалації конфлікту між Росією та Заходом серйозно непокоїть велику кількість міжнародних дієвців, і особливо членів Ради Безпеки ООН та БРІКС. Що швидше вони знайдуть спільний формат для розмови про припинення війни або уникнення ескалації конфлікту, то ліпше. В іншому випадку сцена залишиться для політичних ілюзіоністів на кшталт Віктора Орбана, який зловживає миром як інструментом власного маркетингу.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Крістос Каціоуліс

Відень

Крістос Каціоуліс (Christos Katsioulis) керує Регіональним офісом "За співпрацю та мир" представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта (FES) у Відні. До того він працював в Лондоні, Афінах та Брюсселі, а також упродовж п'яти років був експертом з питань зовнішньої політики й політики безпеки відділу Аналізу міжнародної політики Фонду. Вивчав політологію та історію в університетах у Трірі та в Салоніках.

Волтер Кемп

Волтер Кемп (Walter Kemp) – директор із комунікацій Глобальної ініціативи проти транснаціональної організованої злочинності та старший радник зі стратегічних питань Центру політики безпеки в Женеві. Раніше він обіймав керівні посади в ОБСЄ, був віцепрезидентом Міжнародного інституту миру. Кемп пише про європейську безпеку та викладає в Дипломатичній академії у Відні.